

РОЗДІЛ 2

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 342.5, 342.7

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-8/3>

ЦИФРОВА УЧАСТЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У НОРМОТВОРЧОСТІ В УМОВАХ ЄВРОАТЛАНТИЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

DIGITAL PARTICIPATION OF CIVIL SOCIETY IN RULEMAKING IN THE CONTEXT OF UKRAINE'S EURO-ATLANTIC DEVELOPMENT

Блашук О.О., аспірант кафедри теорії та історії держави і права

Інститут права імені Іоаннікія Малиновського Національного університету «Острозька академія»

У статті досліджується цифрова участь громадянського суспільства у нормотворчості в умовах євроатлантичного розвитку України. Вказано на розрив між заявленою участю та реальним впливом на зміст актів, обмежену придатність консультативних матеріалів для автоматичної обробки і недостатню відстежуваність шляху від пропозицій до змін у проєктах. Також відзначено слабку інтеграцію результатів участі з аналітичними інструментами оцінювання. Метою є узагальнити правила і технічні умови для проведення електронних консультацій та показати, як їх правильне застосування робить нормотворення більш обґрунтованим, прозорим і стабільним у процесі наближення з євроатлантичними стандартами.

Досліджено цифрову участь як організовану взаємодію заінтересованих сторін з органами влади на всіх етапах формування та реалізації політики. Застосовано доктринальний правовий аналіз національних норм, порівняльний аналіз з підходами ЄС до кращого регулювання, а також змістовний огляд вимог до ідентифікації, доступності та кіберстійкості. Показано, що успішність консультацій залежить від того, чи публікуються матеріали у форматі, зручному для автоматичної обробки, чи можна прозоро відстежити хід розгляду пропозицій, побачити всі зміни, отримати обґрунтовані відповіді та зрозуміти, на які саме аргументи спиралась кожна правка. Обґрунтовано необхідність автентифікації належного рівня довіри, дотримання вимог доступності та зв'язування результатів консультацій з аналізом регуляторного впливу і післяреалізаційним оцінюванням.

Отримані результати дозволяють визначити узгоджений перелік функцій і даних, які має забезпечувати державна платформа для проведення консультацій. Практична цінність полягає у можливості використати ці вимоги як технічне завдання для розбудови платформи, як методичну основу для органів влади та як контрольний інструмент для громадських організацій. Імплементація запропонованого підходу підвищує прозорість, відтворюваність і судову захищеність процедур та інтегрує результати участі у повний цикл політики.

Ключові слова: цифрова участь, публічні консультації, громадянське суспільство, нормотворчість, аналіз регуляторного впливу, післяреалізаційне оцінювання, ідентифікація користувачів, доступність, кіберстійкість, відкриті дані, нормативне регулювання, Європейський Союз, імплементація, євроатлантичні стандарти.

The article examines the digital participation of civil society in rulemaking within the context of Ukraine's Euro-Atlantic development. It identifies a gap between formally declared participation and the actual capacity to influence the content of normative acts, the limited suitability of consultation materials for automated processing, and insufficient traceability from stakeholder proposals to amendments in draft instruments. It also notes weak integration between participation outputs and the analytical toolkits used for appraisal and evaluation. The purpose is to consolidate the legal rules and operational technical conditions for conducting electronic consultations and to show how their correct and consistent application makes rulemaking more evidence-informed, transparent, and stable in the broader process of approximation to Euro-Atlantic standards.

Digital participation is conceptualized as an institutionally organized interaction between interested stakeholders and public authorities that spans all stages of policy formulation, adoption, implementation, and review. Methodologically, the research combines doctrinal legal analysis of domestic norms with a comparative assessment against the European Union's approaches to better regulation, as well as a substantive review of requirements on identification, accessibility, and cyber resilience. The analysis shows that the success of consultations depends on whether materials are published in formats suitable for automated processing, whether the progress of considering proposals can be transparently traced, whether all changes are visible, whether reasoned responses are provided, and whether it is clear which arguments underpinned each amendment. The paper substantiates the need for authentication at an appropriate level of assurance, compliance with accessibility requirements, and linkage of consultation results to regulatory impact assessment and ex post evaluation.

The findings make it possible to specify a coherent set of functions and data that a state platform for consultations should provide. The practical value lies in using these requirements as technical specifications for platform development, as a methodological basis for public authorities, and as a control instrument for civil society organizations. Implementing the proposed approach increases the transparency, reproducibility, and judicial defensibility of procedures and integrates participation outcomes into the full policy cycle.

Key words: digital participation, public consultations, civil society, rulemaking, regulatory impact assessment, ex post evaluation, user identification, accessibility, cyber resilience, open data, legal regulation, European Union, implementation, Euro-Atlantic standards.

Постановка проблеми. В Україні зберігається розрив між декларованою цифровою участю громадянського суспільства у нормотворчості і її реальним впливом на зміст актів у контексті євроатлантичного розвитку. Немає уніфікованих стандартів машинозчитуваних даних консультацій і прозорості відстежуваності пропозицій до редакційних правок, зворотні звіти часто формальні. Оцінювання ефектів участі до підготовки тексту під час консультацій і після ухвалення не є системним, що послаблює підзвітність

і якість рішень. Додатково бракує узгодження з вимогами електронної ідентифікації, захисту даних і кіберстійкості, що гальмує наближення до євроатлантичних стандартів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні наукові дослідження щодо євроатлантичного розвитку України окреслюють подвійний вимір: стратегічне зближення з інституціями НАТО (Організація Північноатлантичного договору, North Atlantic Treaty Organization)/ЄС (Європейський Союз, European Union) та консолідацію

суспільної підтримки цього курсу. У такому підході дослідження зосереджуються не на окремих подіях, а на глумаченні тривалих змін, їхніх причин і впливу на державну політику.

Андрій Бузаров у статті «Україна та євроатлантична спільнота: від партнерства й інтеграції до співпраці та союзу» (2024) [1] показує еволюцію взаємин від початкового партнерства до глибокої інтеграції та потенційного союзництва, наголошуючи на ключовій ролі НАТО та ЄС і на стратегічному значенні України для безпеки Європи; аналітичний акцент зроблено на взаємній корисності зближення та необхідності інституційних реформ і стійкості як умов довготривалого партнерства. Така інтерпретація задає макрорівневий контекст, у межах якого питання прозорості цифрової участі розглядаються як елемент легітимізації рішень і підзвітності влади.

Людмила Малес і Йоанна Конечна-Саламатін у статті «Поворот на Захід: динаміка самопозиціонування українців у Європі» (2025) [2] демонструють зміщення суспільних орієнтацій у бік європейської інтеграції після 2022 року, узгоджуючи дані опитувань із аналізом політичного дискурсу; авторки фіксують зменшення амбівалентності та формування стійкої «західної» ідентичності, що посилює політичний мандат на євроатлантичні перетворення. Для досліджуваної теми це означає наявність соціальної бази для впровадження процедур прозорого нормотворення, включно з відкритими даними публічних консультацій та відстежуваністю редакційних змін.

Узагальнюючи, ці праці формують актуальний контекст, у якому стратегічне євроатлантичне зближення і підтверджена суспільна підтримка підвищують вимоги до доказовості, підзвітності та цифрової відкритості політики. У майбутньому дослідження варто зосередити на тому, як забезпечити прозору цифрову участь, зокрема на стандартах зчитування даних комп'ютером, можливості повністю відстежити шлях пропозицій і змін, а також на включенні результатів консультацій у процес ухвалення рішень.

Метою статті є систематизувати правові та технічні вимоги до цифрової участі у нормотворчості України в євроатлантичному контексті, обґрунтувати механізми процесуальної ваги та судового контролю, визначити вимоги до платформи консультацій і даних.

Виклад основного матеріалу. Теоретико-правові засади цифрової участі у нормотворчості визначають її як інституційно організовану, технологічно опосередковану взаємодію заінтересованих сторін із суб'єктами владних повноважень. Вона охоплює всі етапи нормотворення від постановки проблеми й підготовки проекту акта до консультацій, ухвалення та післяреалізаційного оцінювання. В Україні така участь закріплена Законом України «Про публічні консультації» № 3841-IX від 20.06.2024 [3], який встановлює форми подання позицій, електронні консультації, адресні консультації та публічне обговорення (стаття 9) і робить електронні консультації обов'язковими для всіх проектів актів, що підпадають під сферу дії закону (стаття 10). Процесуальна інфраструктура закріплена через онлайн-платформу, яка має забезпечувати зручний для комп'ютерів формат консультаційних матеріалів, подання пропозицій в електронній формі, їх публічне відображення, а також інформування учасників про хід розгляду кожної пропозиції (стаття 14). Закон набирає чинності через 12 місяців після припинення чи скасування воєнного стану; до запуску державної онлайн платформи електронні консультації можуть проводитися на офіційних вебсайтах відповідних суб'єктів та у соціальних мережах.

Межі інституційної залученості уточнюються заборонаю індивідуальних відповідей у межах цієї процедури, оскільки до неї не застосовується Закон України «Про звернення громадян» № 393/96-ВР від 02.10.1996 [4] (стаття 15), і наявністю вузьких винятків для термінових актів за умов негайного публічного обґрунтування

(стаття 16). Процесуальна вага цифрової участі впливає з обов'язку мотивовано реагувати на кожну пропозицію і публічно показувати зв'язок між позиціями учасників та редакційними правками. Суб'єкт консультацій зобов'язаний узагальнювати подані пропозиції та надавати мотивоване пояснення їх врахування або відхилення у звіті, що оприлюднюється разом із доопрацьованим проектом акта не пізніше ніж через 30 робочих днів після завершення консультацій (стаття 19). Порушення порядку або непроведення консультацій тягне відкладення розгляду проекту, а прийняття акта всупереч вимогам створює ризик його скасування або визнання нечинним у суді (стаття 18).

Загальнорамкове регулювання процесів нормотворення встановлює Закон України «Про правотворчу діяльність» від 24.08.2023 № 3354-IX [5]. Закон визначає предмет і стадії правотворчості від планування й підготовки проектів до набрання чинності актами, їх обліку та правового моніторингу, що забезпечує інституційну прив'язку цифрових консультацій до повного циклу політики. У нормативному тексті визначено, що участь громадянського суспільства у правотворчій діяльності є одним із цільових орієнтирів закону. Це завдання зафіксовано як складову змісту правотворчості. Одночасно деталізовано коло учасників з включенням заінтересованих осіб і встановлено, що їхня участь здійснюється відповідно до законів про публічні консультації та про лобізм. Це поєднує консультаційну інфраструктуру з процедурою підготовки актів.

Прозорість у правотворчості забезпечується тим, що громадяни мають право отримувати інформацію про цей процес. Засідання представницьких органів мають бути відкритими, а за порушення права на доступ до публічної інформації передбачена юридична відповідальність. Сукупно ці положення поєднують консультаційну практику із вимогами до якості нормотворення та післяреалізаційного оцінювання через механізми правового моніторингу, що відповідає підходам до доказовості й підзвітності.

Євроатлантичні стандарти деталізують ці вимоги у рамці «Better Regulation» Європейської Комісії [6], 12-тижнева публічна консультація є типовою для ініціатив із впливом, протягом 8 тижнів після її завершення публікується фактологічний підсумковий звіт, а на стадії ухвалення готується звіт про зміст, що пояснює, як саме враховано позиції заінтересованих сторін.

Надійність електронних подань і транскордонну відтворюваність процедур підсилює оновлений регламент eIDAS 2.0 (оновлена версія Regulation (EU) No 910/2014 про електронну ідентифікацію, автентифікацію та довірчі послуги в ЄС. Вона розширює та модернізує попередній регламент eIDAS (Electronic IDentification, Authentication and trust Services) [7], а порівняльні дані Організації економічного співробітництва та розвитку (Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD) «Короткий огляд уряду 2025 року» [8] демонструють позитивний зв'язок між формалізованою відповіддю по суті і якістю регулювання. Сукупно це переводить цифрову участь від декларативної відкритості до підзвітної, стандартизованої та оскаржуваної процедури.

Нормативно правові основи врегулювання цифрової участі включають дві взаємопов'язані площини. Перша стосується електронних петицій як врегульованого механізму формування порядку денного і ініціювання нормотворчих процесів.

Електронна петиція визначена як особлива форма колективного звернення до Президента, Верховної Ради, Кабінету Міністрів та органів місцевого самоврядування. Для центральних органів застосовується поріг не менш як 25000 підписів у межах 3 місяців, після чого орган зобов'язаний невідкладно розпочати розгляд, оприлюднити результат і надіслати автору обґрунтовану відповідь.

Юридична сила петиції полягає у запуску розгляду і можливості ініціювання підготовки рішення або законопроєкту за компетенцією адресата, але петиція не породжує обов'язку ухвалити нормативний акт. Для місцевого рівня чисельні пороги і строки визначаються статутами громад, а петиції, що не зібрали необхідної кількості підписів, розглядаються згідно Закону України «Про звернення громадян» [4].

Друга складова нормативного регулювання стосується гарантій доступу до публічної інформації і відкритих даних для потреб нормотворчості. Чинна редакція Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 № 2939-VI [9] визначає публічну інформацію у формі відкритих даних як інформацію у форматі, що дає змогу її автоматизовано обробляти та вільно повторно використовувати, а Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних» від 21.10.2015 № 835 [10] встановлює обов'язок розпорядників оприлюднювати набори даних на своїх офіційних веб-сайтах і завантажувати їх на Єдиний державний веб-портал відкритих даних (data.gov.ua), у тому числі в машиночитувальному форматі.

Інтеграція результатів участі в повний цикл нормотворчості потребує методичного зв'язування консультацій з аналізом регуляторного впливу та подальшим післяреалізаційним оцінюванням. Нормативну основу для аналізу регуляторного впливу в Україні встановлюють Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» від 11.09.2003 № 1160-IV та Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження методик проведення аналізу впливу та відстеження результативності регуляторного акта» від 11.03.2004 № 308 [11-12], що визначає методики аналізу впливу і відстеження результативності. Порівняльні показники OECD за 2025 рік [8] демонструють поширення практик публікації результатів консультацій і прив'язки коментарів учасників до документів оцінки регуляторного впливу, що підвищує легітимність і якість звітності. Для України це означає необхідність пов'язувати зміст звітів про консультації з аналітичними розділами аналізу регуляторного впливу, забезпечувати оприлюднення машиночитуваного журналу змін і підтримувати відстежувальність між окремими пропозиціями та редакційними правками проєкту.

Виклики стандартизації та ідентифікації в цифровій участі передусім стосуються надійного підтвердження особи учасника та узгодження технічних і правових стандартів із європейською рамкою. Національну основу становить Закон України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» від 05.10.2017 № 2155-VIII [13], який визначає рівні довіри до засобів, схем електронної ідентифікації і містить спеціальні положення щодо «гаманців з цифровою ідентифікацією».

На рівні ЄС застосовується Регламент ЄС 2024/1183 Європейського Парламенту та Ради від 11.04.2024 «про внесення змін до Регламенту (ЄС) № 910/2014 щодо встановлення Європейської цифрової ідентичності» [14], який запроваджує Європейський гаманець цифрової ідентичності, встановлює вимоги до безпечності за принципом «безпека за задумом» (security-by-design), кіберстійкості та інтероперабельності.

В Україні суміжна інфраструктура підтримується через Положення про Систему BankID НБУ (Національний банк України) (затверджене постановою Правління НБУ від 17.03.2020 № 32) [15] та його оновлення: постановою НБУ від 01.09.2023 № 105 [16] і постановою НБУ від 28.05.2024 № 63 [17], що розширюють коло користувачів і можливостей системи для надання публічних послуг.

Для «дійсності» (перевірюваності та легітимності) результатів цифрової участі критично важливі методично

сталі критерії. Унікальність голосу досягається прив'язкою подання до верифікованого засобу електронної ідентифікації належного рівня довіри. Репрезентативність вимагає публічної звітності про аудиторію консультацій і застосування відкритих методик оброблення відповідей; інструментарій «Better Regulation Toolbox» [6] прямо рекомендує виявляти «кампанії» у відповідях та використовувати програмні засоби якісного аналізу даних.

Якщо зміни до проєктів актів відображені у форматі, зручному для комп'ютерної обробки, а всі рішення щодо врахування пропозицій зафіксовані відкрито, це дозволяє відстежити зв'язок між аргументами учасників і внесеними правками. Це також дає змогу перевірити якість рішень і оцінити їхній вплив після впровадження. Порівняльні дані OECD [8] фіксують посилення практик оприлюднення результатів консультацій та їх інтеграції в аналіз регуляторного впливу у країнах-учасниках.

Для України це означає потребу методично пов'язувати звіти про консультації зі змістом розділів аналізу регуляторного впливу, публікувати машиночитуваний журнал змін і підтримувати повну відстежувальність між пропозиціями та редакційними правками.

Бокйонг Шин та інші у статті «Систематичний аналіз цифрових інструментів для участі громадян» (2024) [18] показують на основі аналізу 116 цифрових інструментів, що екосистема рішень зосереджена на трьох кластерах ідентифікації проблем та рішень, колективне ухвалення рішень і кофінансування. Водночас фіксується помітний дефіцит підзвітності зі слабкими зворотними зв'язками щодо того, як громадські пропозиції впливають на рішення, їх реалізацію та оцінювання. У розвитку цієї тези Адріана Бунеа та інші у статті «Картування політичного простору публічних консультацій: досвід ЄС» (2023) [19] показують на матеріалі 42 консультацій Єврокомісії, що більшість із них мають низьковимірні політичні простори 1–2 виміри, а зміст вимірів є контекстно специфічним і переважно відображає розбіжності щодо вибору інструментів регулювання, а не режимів. Автори застосовують специфічний аналіз множинних відповідностей (Specific Multiple Correspondence Analysis) вони доходять висновку що чітка структура з невеликою кількістю параметрів допомагає краще узагальнювати думки учасників і виявляти більшість. Тому відкритий доступ до даних у зручному для комп'ютера форматі про пропозиції позиції та зміни підвищує змістовність консультацій і покращує якість майбутніх рішень. Отже, висновки щодо структури консультацій та ролі відкритих даних безпосередньо пов'язуються з ширшим євроатлантичним підходом до інклюзивного й доказового нормотворення.

Євроатлантичний вимір цифрової участі орієнтує на інклюзивність, доказовість і стійкість. Першочерговим є врахування цифрового розриву та доступності офіційних платформ за стандартами вебдоступності, зокрема Рекомендаціями W3C (World Wide Web Consortium) WCAG 2.2 (Web Content Accessibility Guidelines 2.2) [20], а також забезпечення офлайн альтернатив там, де підключення нестабільне. Матеріали консультацій доцільно дублювати у форматах, зручних для друку і машиночитуванні, а вихідні дані про пропозиції, впливи та правки публікувати через API (Application Programming Interface – інтерфейс прикладного програмування) у дусі підходу набору даних високої цінності (High Value Datasets). Українське законодавство про прозорість передбачає, що матеріали мають бути доступні у форматі, зручному для комп'ютерів, і має бути видно, на якому етапі розгляду перебуває кожна пропозиція.

Узгодження зі стандартами ЄС і НАТО визначає наступний рівень якості. Регламент ЄС 2024/1183 про Європейську цифрову ідентичність [14] відкриває можливість транскордонної автентифікації на базі цифрових гаманців, що підсилює довіру до електронних під-

писів і перевірку унікальності голосу. Директива ЄС 2022/2555 NIS2 [21] та Регламент ЄС 2024/2847 Акт про кіберстійкість (Cyber Resilience Act) [22] Вони визначають вимоги до кіберстійкості як для інфраструктури участі, так і для цифрових продуктів. Підходи НАТО до спільної стійкості та інтегрованої кібероборони наголошують на безперервності роботи, наявності резервних рішень і готовності до можливих інцидентів.

Звіт Єврокомісії про Україну за 2024 рік [23] підкреслює потребу в аналітичній спроможності та моніторингу. Подальший прогрес означає уніфіковані регламенти консультацій з єдиними метаданими і схемами даних, чіткі показники якості участі та незалежний щорічний моніторинг, сумісний з підходами «Better Regulation» [6] і OECD [8] до оцінки впливу.

Висновки. Правила цифрової участі вже закладені в законах про публічні консультації та правотворчу

діяльність. Ефективність участі залежить від того, чи доступні матеріали у форматі, зручному для комп'ютера, чи можна відстежити шлях пропозицій до змін і чи надаються обґрунтовані відповіді за результатами консультацій. Це має відповідати європейським вимогам до ідентифікації, кіберзахисту та доступності, що підвищує довіру й дозволяє включати результати участі в усі етапи політики.

Виявлено, що бракує узгоджених метаданих і спільних форматів даних для консультацій. Звіти про участь слабо пов'язані з аналізом регуляторного впливу, а журнали змін майже не публікуються у відкритому форматі. Вирішити це можна через створення єдиного стандарту API для подання і публікації пропозицій, фіксацію зв'язку між правками й позиціями учасників, а також регулярну незалежну перевірку якості участі за стандартами ЄС та OECD.

ЛІТЕРАТУРА

1. Buzarov A. Ukraine and the euro-atlantic community: from partnership and integration to cooperation and alliance. *Ukrainian policymaker*. 2024. Vol. 15. P. 4–10. DOI: <https://doi.org/10.29202/up/15/1>.
2. Males L., Konieczna-Salamatin J. Turning westward. The dynamics of Ukrainians' self-positioning in Europe. *Innovation: the european journal of social science research*. 2025. P. 1–20. DOI: <https://doi.org/10.1080/13511610.2025.2467218>.
3. Про публічні консультації : Закон України від 20.06.2024 № 3841-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3841-20#Text> (дата звернення: 23.08.2025).
4. Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР : станом на 31 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр#Text> (дата звернення: 24.08.2025).
5. Про правотворчу діяльність : Закон України від 24.08.2023 № 3354-IX : станом на 19 квіт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text> (дата звернення: 29.08.2025).
6. Better regulation. *European Commission*. URL: https://commission.europa.eu/law/law-making-process/better-regulation_en (date of access: 26.08.2025). Better regulation. *European Commission*. URL: https://commission.europa.eu/law/law-making-process/better-regulation_en (дата звернення: 24.08.2025).
7. Regulation (EU) No 910/2014 of the European Parliament and of the Council of 23 July 2014 on electronic identification and trust services for electronic transactions in the internal market and repealing Directive 1999/93/EC. *Official Journal of the European Union*. 2014. OJ L 257, 28.08.2014, pp. 73–114. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2014/910/oj/eng> (дата звернення: 24.08.2025).
8. Government at a glance 2025. OECD Publishing, 2025. DOI: <https://doi.org/10.1787/0efdbcd-en>.
9. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI : станом на 8 серп. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (дата звернення: 29.08.2025).
10. Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних : Постанова Каб. Міністрів України від 21.10.2015 № 835 : станом на 24 черв. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835-2015-п#Text> (дата звернення: 29.08.2025).
11. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності : Закон України від 11.09.2003 № 1160-IV : станом на 24 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text> (дата звернення: 29.08.2025).
12. Про затвердження методик проведення аналізу впливу та відстеження результативності регуляторного акта : Постанова Каб. Міністрів України від 11.03.2004 № 308 : станом на 15 берез. 2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/308-2004-п#Text> (дата звернення: 29.08.2025).
13. Про електронні довірчі послуги : Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII : станом на 18 груд. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text> (дата звернення: 29.08.2025).
14. Regulation (EU) 2024/1183 of the European Parliament and of the Council of 11 April 2024 amending Regulation (EU) No 910/2014 as regards establishing the European Digital Identity Framework. *Official Journal of the European Union*. 30.04.2024. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1183/oj> (дата звернення: 29.08.2025).
15. Про затвердження Положення про Систему BankID Національного банку України : Постанова Нац. банку України від 17.03.2020 № 32 : станом на 30 трав. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0032500-20#Text> (дата звернення: 29.08.2025).
16. Про внесення змін до Положення про Систему BankID Національного банку України : Постанова Нац. банку України від 01.09.2023 № 105. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0105500-23#Text> (дата звернення: 29.08.2025).
17. Про внесення змін до Положення про Систему BankID Національного банку України : Постанова Нац. банку України від 28.05.2024 № 63. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0063500-24#Text> (дата звернення: 29.08.2025).
18. A systematic analysis of digital tools for citizen participation / B. Shin et al. *Government information quarterly*. 2024. Vol. 41, no. 3. P. 101954. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2024.101954>.
19. Bunea A., Wüest R., Lipcean S. Mapping the policy space of public consultations: evidence from the European Union. *Journal of european public policy*. 2024. P. 1–29. DOI: <https://doi.org/10.1080/13501763.2024.2320836>.
20. World Wide Web Consortium (W3C). Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) 2.2. W3C Recommendation. 05.10.2023. URL: <https://www.w3.org/TR/WCAG22/> (дата звернення: 29.08.2025).
21. Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2022/2555 про заходи для високого спільного рівня кібербезпеки на всій території Союзу, внесення змін до Регламенту (ЄС) № 910/2014 та Директиви (ЄС) 2018/1972 та скасування Директиви (ЄС) 2016/1148 (Директива NIS 2). 2022. 14 груд. С. 80. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/9a3_001-22 (дата звернення: 29.08.2025).
22. European Parliament and the Council. Regulation (EU) 2024/2847 of the european parliament and of the council on horizontal cybersecurity requirements for products with digital elements and amending regulations (EU) no 168/2013 and (EU) 2019/1020 and directive (EU) 2020/1828 (cyber resilience act). *Official Journal of the European Union*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/2847/oj> (дата звернення: 29.08.2025).
23. European Commission. Ukraine 2024 Report. Commission Staff Working Document, SWD(2024) 699 final. Brussels, 30.10.2024. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en (дата звернення: 29.08.2025).

Дата першого надходження рукопису до видання: 18.08.2025
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 19.09.2025
Дата публікації: 26.09.2025